

pas el cap "fisiològic", com tampoc no tenia el cap èpic, que l'aptitud a la fisiologia disminuïa regularment del nord al sud d'Europa—la qual cosa no és pas una *boutade*—, en fi, que nosaltres, francesos, preferim escriure novel·les i comèdies, i que sobre aquest terreny la nostra superioritat no és discutida per ningú a l'Europa central. Perquè un poble mateix es creu ell obligat de cultivar igualment i brillar en totes les branques, de l'art i de la ciència? París és una ciutat artística, com no n'existeix d'altra al món, i la nostre jove literatura contemporània és més coneguda i més admirada en totes les capitals d'Europa central que en les ciutats de província; Berlín és una ciutat científica de primer ordre: amb un sentiment ben conscient de les seves qualitats, l'alemany consagra el seu temps i el seu diner a les recerques ingrates on triomfa la seva paciència i obstinació.

En la producció científica, la massa de treballs mediocres com idea, però cuidats en llur execució, posseeix encara un valor ben real. El francès és excessivament individualista per fer una recerca que no posseeixi el seu costat original; el francès no ha pres mai un laboratori per una fàbrica i un savi francès no ha consentit mai rodejarse d'una dotzena de negres. L'educació matemàtica que la nostra joventut científica rep en les classes especials, la porta vers les idees generals i les grans teories, li fa prendre literalment en horror la química i la fisiologia.

Si no haguessin estat els cervesers de Lille, jamai el mineralogista Pasteur hauria estudiat les fermentacions; sense el ministre Dumas, ell no hauria jamai guarit la pebrina del cuc de seda, ni cap malaltia. És a Dahlem, o a Carlsberg, a Dinamarca o a Estocolm, on són continuats avui dia els treballs de fisiologia de Pasteur. El jovent que es consagra a Dahlem a la física, no ha pas fet les matemàtiques superiors, els qui fan de la fisiologia, on tot el que més ha après química i poc de física; ells tremolen d'horror quan jo els dic que a vint anys, àdhuc a trenta anys, nosaltres passem encara els concursos d'agregació; ells es pregunten si no som pas bojos a tancar, quan jo els dic que un zoòleg passa per l'Escola normal per estudiar essencialment el càlcul diferencial i integral, després de la qual cosa ells triomfen, des del cim de llur erudició, quan es tracta de la cozymasa de la llevadura. A tot arreu de l'Euro-

pa central, regna el principi de l'especialització precoç dels investigadors: consolem-nos pensant que a casa nostra, els matemàtics regnen en l'ensenyament superior, encarregant-se de inculcar-nos una ciència enciclopèdica i obligant-nos a ésser altra cosa que no pas erudits i especialistes.

Una discussió sobre els programes de l'ensenyament superior és ben lluny d'ésser una discussió acadèmica; mercès als seus especialistes, l'Alemanya ha esdevingut el país de la química, la massa de treballs acumulats per ells en aquest domini depassa tot el fet en altres països. La indústria química alemanya és la sola indústria alemanya que pot avui dia encara fer una concurrència victoriosa a les altres indústries estrangeres. El Geheimrat Haber, director de l'*Institut de química física*, ha posat a punt la fabricació industrial de l'amoniac a partir del nitrogen de l'aire; l'agricultura i la indústria alemanyes han estat així alliberades, des del començ de la guerra, de la servitud d'importació dels nitrats de Xile. L'arranjament de la fabricació industrial dels carburants sintètics, és una revolució en el domeny dels combustibles: d'aquí dos anys, l'Alemanya suprimirà purament i simple, la importació dels petrolis d'Amèrica, Rumania i Rússia, i per contra exportarà els carburants de síntesi. L'*Institut de la Kaiser Wilhelm Gesellschaft*, de Mülheim en la Ruhr, és un dels pares d'aquesta revolució; els laboratoris industrials, per la seva part, han arranjat un procediment anàleg.

Els economistes, amb la cara arrugada per les nits de vetlla passades sobre llurs estadístiques, ens predicaven, plens d'angoixa, la "set" de petroli d'aquí vint anys; la benzina per als nostres autos, taxis i autobusos, esdevindria a un preu inabordable; nostres motors d'explosió, pràcticament inutilitzables. Els químics alemanys s'han rigut d'aquesta profecia, i han declarat: Nosaltres posseïm carbó per mil anys en el nostre sòl, nosaltres farem petroli amb el carbó". Pocs anys han estat necessaris per realitzar aquest projecte ambicionat. El petroli fou i és encara una de les principals riqueses americanes; l'Europa, alliberada del petroli americà, pot esperar trobar de nou un dia la seva independència econòmica. Si l'Alemanya s'allibera un dia de la tutela econòmica d'Amèrica, que pesa encara sobre d'ella, ella ho deurà en part a la *Kaiser Wilhelm Gesellschaft*.